

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 236

תצוה - פורים תשע"ב

"להעלת נר תמיד" (כו, כ)

כתוב במסכת שבת כב ע"ב: "וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו. אלא, עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל".

תמהו **התוספות** (שם ד"ה וכו'): מדוע נקטה הגמרא דוקא את אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, הרי בכל יום ויום מאז בריאת העולם מאיר לנו ה' ברחמי. ותרצו, באותם ארבעים שנה לא האיר הקב"ה לישראל באור רגיל, במדבר נתן הקב"ה לישראל עיני רנטגן, אדם היה מביט בטפיח ויודע מה שבתוכו, בחבית ויודע מה בתוכה.

והנה, בזמן שהיתה הסנהדרין קימת, היו דנים דיני נפשות. אם נתאר לעצמנו אדם שכל חייו הגה בתורה, יהודי בן שמונים וכמה, תלמיד חכם מגדולי האמה, וכעת יושב הוא בראש הסנהדרין והורג בני אדם, לשם מה הוא צריך את זה?

אלא, באמת הקב"ה לא צריך אותנו כדי להעניש את החוטאים, הגמרא (כתבות ל ע"א) אומרת שגם בימים אלו שכבר בטלה הסנהדרין, דיני ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה - או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה - או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה - או נמסר למלכות או ליסטטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק - או טובע בנהר או מת בסרונוכי [-אסכרה].

אך אם כך ציונו הקב"ה - זו מצוה! אם יהודי חילל שבת או רצח מישהו, צריך להרג אותו! התורה היא זו שציונה אותנו להעמיד דינים, לעשות סנהדרין ולהרג את מי שמחייב מיתה.

למרות זאת, במשנה (מכות ז ע"א) מבאר, שבית דין לא היו ממהרים להרג בני אדם. עד כדי כך, שסנהדרין שהיתה הורגת פעם אחת בשבעים שנה, כבר היתה מכונה 'בית דין חובלנית'. יתר על כן העידו על עצמם רבי עקיבא ורבי טרפון, שאילו היו יושבים בסנהדרין לא היו הורגים הם אדם לעולם!

תמהה על כך הגמרא, כיצד יתכן הדבר, הרי עינינו הרואות מעשי רציחה כמעט בכל יום ויום? מבארת הגמרא: גם אם היה מזדמן לפנייהם אדם שרצח בעדים והתראה, היו הם שואלים את העדים: מנין לכם שהנרצח לא היה טרפה, ולכך לא יעזור אפילו נתוח שלאחר המוות, כיון שתמיד אפשר לטען שאולי היה לו נקב בלב בדיוק באותו מקום שהחרב ננעצה.

אף לגבי מחלל שבת, כתבו **התוספות** שהיו הם יכולים לשאול את העדים, שמא המחלל היה טרפה, וכיון שכך לא שיד בעדות זו דיני הזמה, כיון שתמיד יוכלו העדים לטען 'גברא קטילא בעינן למקטלי', ואם לא שיד בעדות זו דיני הזמה, נקראת היא 'עדות שאי אתה יכול להזמה', ועדות כזו אינה נחשבת לעדות.

אמנם, תמהו **האחרונים**: כיצד יכלו רבי עקיבא ורבי טרפון להעיד על עצמם שאילו היו יושבים בסנהדרין לא היה נהרג שם אדם מעולם, וכי גדולים הם ממשה רבנו שהרג את המקושש במדבר?

לפי דברי התוספות שהובאו לעיל, תרץ **רבי יצחק שמעלקיס** זצ"ל בספרו 'בית יצחק' (שו"ת, יו"ד סי' לט אות ח'): אין להשוות בין דור המדבר לדורות שאחריו, במדבר יכול היה משה להרוג את המקושש, כיון שהאיר שם אור כה עצום שיכלו לראות על ידו אפילו מה שבטפיח ובחבית, ואם כן, ודאי שאלו היה המקושש טרפה היו רואים זאת עליו מבחוץ. כיון שכך, יכלו העדים להעיד עליו, ולא היתה זו בגדר עדות שאי אתה יכול להזמה, ולכן היה אפשר להרגו. אך בדורו של רבי עקיבא ורבי טרפון לא שרר אור שכזה, ועל כן לא היה שייך להרוג שום אדם, מחשש שמא טרפה הוא.

"שמן זית כתית למאור" (כו, כ)

ברש"י: כתית למאור ולא כתית למנחות.

דברי רש"י טומנים בחובם מוסר השכל עצום לכל עבודת האדם בעולמו - מסביר "הרי בשמים": בעיני רוחניות, ככל שאדם כותת את עצמו ומשתדל יותר בתורתו - הוא יצליח להשיג עוד ועוד מעלות עליונות, אולם בעיני העולם הזה אין זה כך, אלא יכול האדם לעמל קשות כל ימי חייו, ולמרות זאת לא תהיה לו פרנסה ברוח.

כיוצא בכך מבאר ה"חפץ חיים" את מאמר חז"ל (ברכות כח ע"ב): "אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר", אנו זכינו לקבל שכר גם על העמל, ואלו בעמל העולם הזה אין אדם מקבל שכר על עמלו, ורק אם השיג תוצאה כלשהי, יכול הוא לתבוע את המגיע לו, כמו סנדלר, אשר אינו מקבל שכר על שעות עמלו בתקון נעלים, אלא אך ורק כשיצליח לתקן, יוכל לגבות תשלום.

זהו שאומר רש"י: כתית, דהינו: עמל ומאמץ טובים למאור ולתורה, אך אינו למנחות, אינו שיד לעולם הזה!

"ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד" (כז, כ)

כתית – הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים כדי שלא יהא בו שמרים. ואחר שהוציא טפה ראשונה מכניסין לריחים וטוחן. והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות שנאמר: 'כתית למאור' ולא כתית למנחות".

כתית בלשון ימינו פרושו: כתוש, אך רש"י מפרש שכונת התורה הנה לטיפה הראשונה היוצאת מן הזית, וכעת, צא וחשוב כמה זיתים היו נדרשים כדי למלא פך שמן אחד... מכל מקום, בשאר השמן שנותר בזית השתמשו למנחות, כמו שדרשו חז"ל: "כתית למאור ולא כתית למנחות".

בהלכה זו של "כתית למאור ולא כתית למנחות" טמון לקח מוסרי חשוב, שאותו מביא **"מעינה של תורה"** בשם ספר **"חשבה לטובה"**:

צריך אדם להיות כתית ושוב לב, אולם אסור ששברון הלב שלו יביא אותו לידי עצבות ואזלת יד, משום שאדם המרגיש כך, עלול לחוש שבין כה וכה אין למעשיו שום ערך, ולפיכך הוא יבחר לשבת בחבוק ידים ולא לעשות מאומה, אלא – שברון הלב והכניעה אמורים לעורר בלבו של אדם רצון לפעל ולעשות.

וזהו שאומר הכתוב: "כתית למאור – ולא כתית למנחות", עליו להיות כתית ושוב כדי להגיע לידי מאור, ולא כדי לשקע בעצבות ובמנוחה מתוך אזלת יד.

בענין זה פרש **היהודי הקדוש מפשיסחה** את הכתוב (תהלים קמז, ג): "הרפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם", באמרו שהקב"ה ירפא את שבורי הלב, לבל יבואו עקב שברון לבם לידי עצבות, שכן במדת העצבות אין כל תועלת והיא רק מביאה את האדם לחוסר מעש.

רבי יחיאל מאלכסנדר באר לקח נוסף הנלמד מן ההלכה הזו: "כתית למאור" – כאשר מבקשים להטיף לאדם מוסר, ולכתת ולשבר את לבו, יש להתכוון למאור, דהינו: לעשות זאת מתוך הארת פנים, תוך שמראים לו את הדרך הישרה ומעודדים אותו לצעד בה, "ולא למנחות" – יש להזהר לא להנחיתו ולהשפילו.

וזה נרמז בפסוק (משלי ט, ח): "אל תוכח לץ פן ישנאך" – אל תאמר לאדם שהוא לץ, משום שעל ידי כך תגרום לו לשנוא אותך, אלא "הוכח לחכם ויאהבך" – אמר למשא התוכחה שלך שהוא חכם, ואין ההתנהגות הזו הולמת אותו, וכי גם אם נכשל פעם אחת אין זה נורא, שכן שבע יפול צדיק וקם – ואז תטע בלבו אהבה כלפיד, שכן הוא יחוש בדאגתך לכבודו, ובוהירותך שלא להכשילו.

"לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים" (כט, א)

אהרן ובניו נצטוו לסמוך ידיהם על ראש הפר ועל ראשי שני האילים, ומצינו הבדל בלשון הפסוקים לגבי הפר והאילים הללו:

על הפר נאמר "וסמך אהרן ובניו את ידיהם", 'סמך' – בלשון יחיד. על האיל הראשון נאמר: "וסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל", סמכו – בלשון רבים.

על האיל השני נאמר: "וסמך אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל", שוב, כמו לגבי הפר – "סמך" בלשון יחיד.

ה"דבש השדה" באר את פשר ההבדלים כך: בשעת הודוי בבית המקדש, היו "עומדים צופים ומשתחווים רווחים", ומדוע?

כשאדם מתודה – יש לתת לו רווח, כדי שלא ישמעו האחרים ויוכל לדבר בשלוח עם הקב"ה.

הקרבן הראשון כאן היה קרבן חטאת, ככתוב (שם יד): "ואת בשר הפר ואת ערו ואת פרושו תשרף באש מחוץ למחנה חטאת הוא". ומשום שקרבן חטאת הוא, יש עמו ודוי, לכן "וסמך" – בלשון יחיד, כל אחד בנפרד.

האיל הראשון היה קרבן עולה, ככתוב (יח): "והקטרת את כל האיל המזבחה עלה הוא לה' ריח ניחוח". אין כאן ודוי, ולכן יכולים אהרן ובניו לסמך יחד, ונאמר בלשון רבים – "וסמכו".

האיל השני היה לשם שלמים, לכבוד עלייתם לגדולה, ככתוב (שם כט): "למשחה בהם ולמלא במ את ידם". רש"י מבאר: "למשחה – להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה כמו (במדבר יח) 'לך נתתים למשחה', (תהלים קה) 'אל תגעו במשיחיי'".

אמנם לא היתה עליהם חובה להתוודות, אך כיון שהעולה לגדלה מכפרים לו על כל עוונותיו, והם עלו לגדולה – התוודו עם קרבן זה. על כן נאמר גם כאן "וסמך" בלשון יחיד, כי ודוי צריך להעשות בנפרד.

"את הכבש האחד" (כט, לט)

מעשה היה ביהודי פשוט, אשר לא ידע את פרוש מלות התפלה, אולם עובדה זו לא מנעה ממנו להתפלל בקול גדול, וכשהגיע בפרשת התמיד למלים "את הכבש האחד", שאג בקול ובעינים עצומות "א-ח-ד!"... משל היה עומד בקריאת שמע במלים "ה' אלקינו ה' אחד".

ספור זה שמע **רבי שרגא פייבל מנדלוביץ** מפי אחד מתלמידי ישיבתו, אשר הוסיף ודבר בלגלוג על יהודים פשוטים מעין אלו, 'עמך', אשר אינם יודעים בתפילה אפילו את פרוש המלים, אולם למרות זאת הם מנסים להתפלל בהתלהבות.

הנימה שבה דבר התלמיד לא מצאה חן בעיני רבו, והוא העיר לו:

"הלגלוג שלך אינו במקומו... הלגלוג מעיד שהחושבים הרוחניים שלך אינם מפתחים די צרכם..."

תהה התלמיד: "על מה ולמה?"

ורבי שרגא פייבל המשיך: "יהודי אמיתי, בעל הרגשה עדינה, צריך היה לשנות אצלו את היחס כלפי המלים 'את הכבש האחד' מכאן ואילך... הוא צריך היה לחשוב בעקבות המעשה הזה – הנה, גם פה, במלים הללו, קבל איש יהודי על מלכות שמים על עצמו..."

מעשה זה, המובא בספר **"מריבצי תורה מעולם החסידות"** מוכיח עד כמה דייק עם תלמידיו על כל דבר היוצא מפייהם, ועוד מסופר שם כי בחור אחר השמיע חדושי תורה ובענין מסים התבטא כי "הט"ז **אינו צודק** בדבריו".

באותו רגע שסע רבי שרגא פייבל את דבריו וקרא בקול, כשהתרגשות נמשכת בו: "דבורים כאלו הם בגדר נבול פה!".

בהזדמנות אחרת שמע תלמיד ששר "בלבבי משכן אבנה", עצר אותו רבי שרגא פייבל ושאל: "כלום כבר הגעת למידה זו?"

שאלתו הנוקבת ירדה תהומות. התלמיד קבל את הדברים, ובמשך עשרות שנים לא היה מסוגל להעלות את השיר על דל שפתיו!

פורים - מגילת אסתר

"להיות כל איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו"

המלך מחוקק חוק למנוע מקרים מצערים שכאלה, בהם המלך קורא לאשתו והיא מסרבת לבוא. החוק אומר ש"כל איש שרר בביתו". אך לחוק היה חלק נוסף: "ומדבר כלשון עמו". כיצד חוק זה מתקשר לארועי המגלה?

מסביר ה"אלשיך" הקדוש: אם מלך היה שולח שליחים לקרוא לאשתו והיא היתה מכנה אותו בכינוי גנאי, אין ספק שלא היו השליחים מעבירים את המסר. אך מעשה ושתי ארע עוד בטרם נחקק החוק הקובע שיש "לדבר בלשון עמו" של הבעל, וכל אשה דברה בשפת-האם שלה. ושתי היתה כשדית והשליחים היו פרסיים. ממילא, כששליחי המלך הביאו את דבר המלך: "המלך קורא לך", ענתה להם ושתי בכשדית - שפה שהשליחים לא הבינו, ולכן העבירו את דבריה כצורתם. כשחזרו למלך ואמרו את תשובתה, שמעו המלך והשרים והבינו והבושה היתה גדולה... לכן חוקק המלך חוק חדש - "להיות כל איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו", ולא יהיו עוד מקרים שאשה תדבר בשפה זרה!

"ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי שמר הנשים"

אומר ה"חתם סופר": באחרית ימיו צריך כל אדם לבחון את כל המאורעות שקרוהו בימי חייו, ולספר לבניו על גודל השגחתו של הבורא יתברך.

מדוע יעשה זאת רק באחרית ימיו?

משום שברבים מן המקרים אין בעל הנס מכיר בנסו בעת ההתרחשות, ורק במבט למפרע, הוא יכול להכיר בכך שנעשו עמו נסים רבים, שאינם נופלים מהנסים הגלויים והמפורסמים.

דוגמא לכך יש במעשה המגילה: בעת הריגת ושתי, איש לא הבין מה הסיבה שהקדוש ברוך הוא גרם לכך, ואפילו לאחר שלוש שנים, כשאסתר נלקחה לבית המלך, אף אדם לא סבר כי יש למאורע זה משמעות מרחיקת לכת.

ושוב, לאחר זמן מה "קצף בגתן ותרש", ואסתר ספרה זאת למלך בשם מרדכי, וברור שבאותה שעה לא יכול היה בן אנוש להשיג כי יש קשר בין הארועים השונים.

רק לאחר מכן - כשהמלך גדל את המן, והלה גזר מה שגזר, והתבטלה הגזרה על ידי אסתר המלכה, אזי

המתבונן על סדר המאורעות למפרע יכול להכיר בכך שהריגת ושתי, ולקיחת אסתר לבית המלך, ומעשה בגתן ותרש - כולם היו למעשה הכנה למה שעתיד לקרות.

על כך כתב בספר "פרשת דרכים" לפרש את הפסוק "לעשה נפלאות גדלות לבדו" (תהלים קלו, ד), שהקדוש ברוך הוא עושה נפלאות גדולות "לבדו" - הינו שהאדם כלל אינו מכיר באותן "נפלאות גדולות", ורק הקדוש ברוך הוא "לבדו" יודע אודותן.

מכל מקום, מצווה על כל אדם באחרית ימיו לבחון כל אשר עשה הבורא עמו מראשית צמיחתו ועד לאחריתו, ובמבט לאחור יבין כי אך טוב וחסד רדפוהו כל ימי חייו, וכי כל מאורעות החיים שבזמנם נראו ללא קשר ביניהם, חברו יחדו כדי לקיימו ולהחיותו ולהגיעו לזמן הזה.

ולאחר שזכה להכיר בנסיו, יספרם לבניו אחריו, כדי שגם הם ילמדו לבחון ולהכיר בנסים הגדולים שהקדוש ברוך הוא יעשה עמהם (על פי "דעת החתם סופר").

"אין אסתר מגדת"

מדוע נמנעה אסתר לגלות את מולדתה לאחשורוש אף לאחר שהומלכה? ומדוע ציזה אותה מרדכי על כך?

אומר ה"בנין אריאל": מרדכי חשש שמא אחשורוש ישוב ויעשה משתה, וכדרכו, באמצע משתה היין, יעלה בלבו הרעיון להציג את אשתו לראווה בפני הנוכחים, ויצוה על אשתו הנוכחית - אסתר - לבוא בכתר מלכות, כפי שעשה לאשתו הקודמת - ושתי. והלא כיצד עלה בלבו הרעיון להביא את ושתי? אומרת הגמרא (מגלה יב, ב), כי בשעה שעובדי כוכבים אוכלים ושותים אין מתחילין אלא בדברי תפילות, וכן בסעודתו של אותו רשע: "הללו אומרים: מדיות נאות, והללו אומרים: פרסיות נאות. אמר להם אחשורוש: כלי שאני משתמש בו - אינו לא מדי ולא פרסי, אלא כשדי! רצונכם לראותה? אמרו לו: אין [=כן]!".

כדי למנוע מאחשורוש לשוב ולעשות לאסתר את אשר עשה לושתי, צוה עליה מרדכי שלא תגיד את עמה ואת מולדתה. בכך סר החשש מלב מרדכי, כי מאחר שלא גלתה את מולדתה, ולכל אחד ואחד נראתה לו כאומתו (שם יג, א), לא יכול היה אחשורוש להתפאר במולדתה על פני שאר הנשים.

"ישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים"

מובא בספר "בצלו חמדתי":

רבי בן ציון אפטער, מחסידי ברסלב, היה נוהג לנדוד מעיר לעיר. פעם נקלע לעיר טשעבין. כשנוכח בדידות השוררת בין רב העיר לאדמו"ר לא יכול היה להתאפק ויפן לרב **מטשעבין** ושאלו: יאמר לי הרב, הלא בכל מקום שם אני עובר אני רואה מריבות וסכסוכים בין הרב ואנשיו לאדמו"ר וחסידיו, איך זה שכאן שורר שלום ורעות?

אמר לו הרב, הנה בתפלת שמונה עשרה יש שלוש ברכות אמצעיות: השיבה שופטנו, ולמלשינים, ועל

מנין למד זאת רבי אלעזר? הלא מדבריו נראה שהתכוון לפעול נגד המן?

מבאר המגיד מדובנא על פי משל, לעני עור שהיה לו נער שמנהיגו. בדרך הרגיש העור כי אבדו לו מעותיו, והחל לבכות על רע מזלו. נכמרו עליו רחמי הנער, ואמר לעור: "הנה לך, מצאתי את עשרים המטבעות שאבדו לך". מיד תפס בו העור והכהו. צעק הנער: "מדוע תחזיר לי רעה תחת טובה, שהחזרתי לך אבדתך?". השיבו העור: "הלא אתה הוא זה שגנבת ממני, שאם לא כן, מנין היה לך לדעת את סכום המעות המדויק שהיה לי?".

כך גם בענינו, הנה מיד שראה חרבונה כי פני המן חפו, כבר ידע לספר את כל הפרטים המדויקים על המן, שהקים עץ תליה, ושעץ התליה נועד למרדכי, וכי הוא גבוה חמישים אמה. מנין ידע כל זאת בדיוק מלא? אין זה אלא שגם הוא היה באותה עצה!

"במשתה היין"

מובא בשם הגאון מוילנא: שלש פעמים בתנ"ך נאמר "סוד": "סוד ה' ליראיו" (תהלים כה, יד); "ואת ישרים סודו" (משלי ג, לב); "גלה סודו אל עבדיו הנביאים" (עמוס ג, ז).

בא הדבר לרמוז על שלשה שה' מגלה להם את סודו: יראים, ישרים, נביאים - ראשי תבות יין.

ודבר זה רמוז במאמר חכמינו זכרונם לברכה (ערובין סה, א): "נכנס יין יצא סוד".

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר"

'אורה ושמחה וששן' - אלו לשונות של שמחה המתארים את שמחתם של ישראל על ישועתם מיד צריהם, אך מהו ענינו של "יקר" לכאן?

אומר ה"חתם סופר": הגמרא אומרת (מגלה טו, א) שהתך, אחד מסריסי המלך, הוא דניאל. ומובא במדרש (פרקי דרבי אליעזר, פרק כה, ומובא בתוספות בבא בתרא ד, א) שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי.

נמצא שכאשר נושעו ישראל מגזרת המן היו להם "אורה ושמחה וששן" - על הישועה, אבל השמחה הזו נמסכה באבלות על הריגתו של דניאל. וזהו שהוסיף הכתוב "ויקר", שהוא לשון אבלות, כנאמר (תהלים קטז, טו): "יקר בעיני ה' המותה לחסידינו".

הצדיקים ועל החסידים. השיבה שופטינו - הינו הרבנים היושבים במשפטה של תורה, ועל הצדיקים - הינו האדמורי"ם. ולמה הם לא ביחד? מפני שה"מלשינים" מתערבים ביניהם ועושים פרוד, אבל כשאין נותנים מקום למלשינים אז הם דבקים יחד וחיים בשלום ואהבה.

"רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר"

דורשים חכמינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים כב): "ממקום אחר" - ממי שכתוב בו (ישעיה מה יז): "ישראל נושע בה' תשועת עולמים", והיינו שישועתם והצלתם תבוא מן הקדוש ברוך הוא שכנויו 'מקום'.

ומדוע נקרא הקדוש ברוך הוא 'מקום'?

ה"תורה שלמה" מביא בשם מדרש: 'מקום' בגימטריא עולה כמנין שם הוי"ה כפול שם הוי"ה: י' פעמים י' = 100; ה' פעמים ה' = 25; ו' פעמים ו' = 36; ה' פעמים ה' = 25. ובסך הכל 186, כמנין 'מקום'.

"לא נעשה עמו דבר"

כשהמלך שאל "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה", ענו לו משרתיו: "לא נעשה עמו דבר".

בפשטות מבינים, שכוונתם היא לומר שעוד לא עשו עמו את המגיע לו. אולם רבי מאיר שפירא מלובלין הוסיף ובאר את תשובתם באופן אחר:

כידוע, סופרי המלך היו מבניו של המן, וכאשר שונאי ישראל אומרים על יהודי "לא נעשה עמו דבר", כוונתם היא, שכבר גמלו עמו טובה - הכיצד?

הלא מרדכי יושב בשער המלך בהשקט ובבטחה - לא מציקים לו ולא מבזים אותו. אם כן, הוא כבר בא על שכרו בכך ש"לא נעשה עמו דבר" - ששונאיו "פטריו" אותו מלעבור את כל מסכת ההצקות וההשפלות שהיא מנת חלקם של כל אחיו היהודים.

אמר מעתה, כשהמלך שאל האם השיבו למרדכי טובה תחת טובה? ענו לו משרתיו, הושבה גם הושבה, והראיה - ש"לא נעשה עמו דבר".

"ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים"

"אמר רבי אלעזר: אף חרבונה רשע באותה עצה היה. כיון שראה שלא נתקיימה עצתו - מיד ברח" (מגלה).

